

Gósy Mária

Tudós tanár – tanár tudós

Alkalmazott nyelvészeti doktori program az ELTE Bölcsészettudományi Karán

Sokszor halljuk, olvassuk, tudományos közlemények igazolják azt, hogy a gyermekek legfogékonyabb évei mennyire fontosak, meghatározók a fejlődésükben. Ekkor kezdjük átadni nekik intézményesen is a tudást, az ismereteket, megalapozzuk gondolkodásukat, fejlesztjük kreativitásukat, készségeiket. Nyilvánvaló, vagy legalábbis annak tűnik, hogy a tanító, a tanár többet tud a tanulónál. A kérdés az, hogyan tud többet, és miként tudja azt átadni. A több évezredes pedagógia tapasztalatai vajon elegendők-e a 21. század gyermekének sikeres neveléséhez-oktatásához? A pedagógus ismeretei, módszerei megfelelők-e a világháló óriási információs anyagát csaknem napi szinten használó generációk tanításához? A pedagógus tudása, rutinja elegendő-e az olvasási, tanulási nehézséggel, anyanyelv-elsajátítási problémákkal, figyelmi gondokkal küzdő tanulók fejlesztéséhez?

Világhírű tudósok, írók, művészek visszatekintéseikben gyakran emlegetik iskolájukat. Az első tanítót, egy-egy tanárt a későbbi évekből, a középiskolában számukra meghatározó pedagógusokat, akik nem csupán az érdeklődésüket keltették fel valami iránt, hanem egyben tudós tanárok is voltak, akik ott és akkor egyetemi szinten oktattak. „Nem középiskolás fokon” tanítottak abban az értelemben, hogy többet mondtak, adtak a kötelező ismereteken túl, felfigyeltek az érdeklődő, a tehetséges diákokra, és képesek voltak egy széles dimenzióban, egy nagy-nagy mozaikban irányítani a tanulók gondolkodását. Ez az alapozás volt a kiindulás a szakmai úttjukon, amely nélkül – önvallomásaik szerint – nem értek volna el kiváló eredményeket (Gordon Győri 2004).

Napjainkban nagyon nagy szükség van a tudós tanárookra, a tanár tudósokra az iskolákban. Tudós tanárookra, akik az átlagosnál jobban lépést tartanak a szaktudományukkal, figyelik az új eredményeket, de ami talán még ennél is fontosabb: maguk is kutatnak. A saját kutatás anyaggyűjtést, annak feldolgozását igényli, a téma szakirodalmának kiváló ismeretét teszi szükségessé, sajátos gondolkodásra készíti. Mindez már önmagában meghatározó lehet a tanári munkában is. A kutatás során az új tények felismerése, az összefüggések meglátása, a kutatás alkalmazhatósága a gyakorlatban, a mindennapokban – ez az igazi eredmény. A kutatás a szabadidő egy részének eltöltése is lehet, egyfajta (jó értelemben vett) „hobbi”, amely intellektuális izgalmat és örömet jelent egyszerre.

A nyelvtudomány kutatási területei az utóbbi évtizedekben sokasodtak és szélesedtek nemzetközi és hazai tekintetben egyaránt. Ez azt is jelenti, hogy számos új kérdés merült fel, amelyekre újabb és újabb kutatások eredményei adhatnak választ. Az alkalmazott nyelvtudomány az elmélet és a gyakorlat összefüggéseit kutatja különféle szemszögből. 2008-ban merült fel az igény az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán a Nyelvtudományi Doktori Iskolában egy olyan doktori program létrehozására, amely kifejezetten az alkalmazott nyelvtudomány kérdéseivel foglalkozik (1. ábra).

1. ábra
Az ELTE BTK épülete a Múzeum körúton

Az alkalmazott nyelvészeti doktori programban 2009 óta közel 50 doktorandusz tanul, 2011 szeptemberében már a harmadik évfolyam indult el az iskolarendszerű képzésben. A választható kutatási területek a következők: anyanyelv-elsajátítás, anyanyelv-fejlesztés, alkalmazott fonetika, alkalmazott retorika, alkalmazott szociolingvisztika, a német mint idegen nyelv elsajátítása és fejlesztése, írásos kommunikáció, kétnyelvűség, kisebbségi nyelvek, nyelvi stratégiák, tanári beszéd – és ez még tovább folytatható. Ezekhez kapcsolódóan különböző témákban kutatnak a hallgatók; csak néhány példa ízelítőül: az olvasott szöveg megértésének stratégiái, az énekelt beszéd sajátosságai, az információfeldolgozási stratégiák elsajátítása és fejlesztése az iskolában, a reklám mint érvelés, kvalitatív és kvantitatív tanáriszókincs-vizsgálatok, a „nyelvem hegyén van jelenség” a spontán beszédben, közéleti retorika, a jelnyelv használata, a kooperatív tanulási technikák alkalmazása az anyanyelv-fejlesztésben.

A hároméves képzés során a doktoranduszok iskolarendszerű tanulmányokat folytatnak, és közben saját kutatásukkal is foglalkoznak. Az első évben a hallgatók közös doktori képzésben vesznek részt a következő témakörökben: az alkalmazott nyelvészet kutatási területei, nyelvészeti pragmatika, kutatómódszertan, alkalmazott pszicholingvisztika, alkalmazott szociolingvisztika, lexikológia és lexikográfia, nyelvészeti alkalmazások. De már az első évben is választhatók a saját kutatási szakterületnek megfelelő kurzusok. A második és a harmadik évben pedig a hallgatók már csak a kutatási témájuknak megfelelő kurzusokat végeznek, ezeket mutatja be az 1–4. táblázat.

1. táblázat
A különféle alkalmazott nyelvészeti kutatási témákat magukban foglaló szakterületi doktori kurzusok

I. év	Nyelvészeti alkalmazások szakszeminárium
II. év	Nyelvészeti alkalmazások szakkollégium Nyelvészeti alkalmazások szakszeminárium Kutatói szeminárium
III. év	Nyelvészeti alkalmazások műhelymunka Kutatói szeminárium

2. táblázat
Az alkalmazott fonetikai szakterület doktori kurzusai

I. év	A spontán beszéd elemzése
II. év	Beszédtechnológia 1–2. Beszédkorpuszok fejlesztése Alkalmazott fonetikai elemzések Kutatói szeminárium
III. év	Kriminalisztikai fonetika Patológiás beszéd fonetikai elemzése Kutatói szeminárium

3. táblázat
Az alkalmazott retorikai szakterület doktori kurzusai

I. év	A retorikai kutatás elmélete és gyakorlata
II. év	Klasszikus retorika A nyilvános beszéd A mai retorikai irányzatok A retorikai érvelés Kutatói szeminárium
III. év	Üzleti és médiaretorika Előadásmód, beszédviselkedés Kutatói szeminárium

4. táblázat
Az anyanyelv-elsajátítási és anyanyelv-fejlesztési szakterület doktori kurzusai

I. év	Anyanyelv-elsajátítás
II. év	Az anyanyelvfejlesztés elmélete Az anyanyelvi kompetencia mérése és értékelése Nyelvi kisebbségek, kétnyelvűség és oktatás Az anyanyelvfejlesztés gyakorlata Kutatói szeminárium
III. év	A tanári kommunikáció kutatásának területei Az anyanyelvi nevelés új paradigmái Kutatói szeminárium

A II. és a III. évben a német mint idegen nyelv elsajátítása és fejlesztése szakterületet is lehet választani, ehhez speciális, német nyelvű kurzusok kapcsolódnak. A doktori tanulmányokat abszolutórium, majd doktori szigorlat zárja. Az abszolutóriumot követően a hallgatóknak további öt évük van munkájuk befejezésére, majd megvédésére. A doktoranduszokat témavezető és gazdag állományú kari könyvtár segíti saját kutatásukban és dolgozatuk elkészítésében (2. ábra).

2. ábra
Az ELTE BTK gazdag könyvtára

Az ELTE BTK alkalmazott nyelvészeti doktori programjában számos oktató tanít: Adamik Tamás, Adamikné Jászó Anna, Antalné Szabó Ágnes, Balázs Géza, Bańcerowski Janusz, Bárdosi Vilmos, Bartha Csilla, Bóna Judit, Boócné Barna Katalin, Brdar-Szabó Rita, Brenner Koloman, Feldné Knapp Ilona, Gósy Mária, Heltai Pál, Imre Angéla, Keszler Borbála, Kiss Jenő, Klaudy Kinga, Komlósiné Knipf Erzsébet, Markó Alexandra, Olaszy Gábor, Péteri Attila, Raátz Judit, Tolcsvai Nagy Gábor, Vörösné Rada Roberta, valamint további kiváló oktatók. A doktori program vezetője: Gósy Mária. Az ELTE BTK doktori iskoláiról és programjairól az egyetem kari honlapján lehet részletes információkat olvasni (1). Az alkalmazott nyelvészeti doktori program 2011-től saját honlapján is tájékoztatja hallgatóit, valamint az érdeklődőket a legfontosabb tudnivalókról (2).

A jelen írás célja kettős: egyfelől szeretné felhívni a figyelmet az alkalmazott nyelvészeti doktori programra, másfelől nem titkolt szándékunk a biztatás a saját kutatás elképzeléséhez és megvalósításához. Biztatás arra, hogy tudós tanárokat képezhessünk, akik saját tapasztalataikra építve adhatják át gondolataikat, és értékesíthetik kutatási eredményeiket az iskolában, segíthetik a gyermekeket előmenetelükben, függetlenül attól, hogy ez felzárkóztatást vagy tehetséggondozást jelent-e. A doktori program önképzési, továbbképzési lehetőséget kínál az alkalmazott nyelvészeti kutatások iránt érdeklődő végzős hallgatóknak, gyakorló pedagógusoknak és oktatóknak, a jelen és a jövő tudós tanárainak.

Irodalom

Gordon Győri János 2004. *A magyartanítás mestersége – Mestertanárok a magyartanításról*. Krónika Nova Kiadó. Budapest.

(1) Az ELTE BTK Doktori Iskolájának honlapja. <http://www.btk.elte.hu/kepzes/phd> (2011. augusztus 10.)

(2) Az ELTE BTK alkalmazott nyelvészeti doktori programjának honlapja. <http://www.alknyelvdoktori.honlapom.com> (2011. augusztus 26.)

Gósy, Mária: Teachers as scientists – scientists as teachers. Doctoral program in applied linguistics at the Faculty of Humanities, Eötvös Loránd University

Az írás szerzőjéről

Gósy Mária

MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest, Magyarország; Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország

gosy[kukac]nytud.hu

<https://orcid.org/0000-0003-4336-3007>